

Проблемные статьи

Problem Articles

УДК 378.4 (61): 37.016: 614.88
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3594873>

**СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ У
ВІЙСЬКОВІЙ АКАДЕМІЇ**

Тверезовський М.В.¹, Кудрявцева Т.О.²
*Військова академія (м. Одеса), tmv.62@ukr.net
Коледж Національного фармацевтичного університету (м. Харків)
Rapid_2013@ukr.net*

**СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ТАКТИЧЕСКОЙ
МЕДИЦИНЫ В ВОЕННОЙ АКАДЕМИИ**

Тверезовский М.В., Кудрявцева Т.А.
*Военная академия (г.Одесса), г.Одесса tmv.62@ukr.net
Колледж Национального фармацевтического университета (г.Харьков)
Rapid_2013@ukr.net*

**MODERN METHODS OF TEACHING TACTICAL MEDICINE IN
MILITARY ACADEMY**

Tverezovskyi M.V., Kudriavtseva T.A.
*Military academy (Odessa), Odessa tmv.62@ukr.net
College of of National University of Pharmacy, Kharkiv Rapid_2013@ukr.net*

Summary/Резюме

The article is exposed the essence of modern methods of teaching tactical medicine in the military academy. Features of interactive training in the training of future officers are covered. Analyzed individual issues of the use of interactive trainings and simulations as ways to prepare students of the military academy to provide home medical assistance on the battlefield.

The actual problem today is improving the training of specialists in medical specialities for paramedical care in combat and non-combat conditions. One of the ways to solve it is to teach the discipline «Tactical medicine».

The application of modern methods of teaching tactical medicine at a military academy has not been sufficiently considered.

Teaching tactical medicine for specialists in non-medical specialties should be based on the systematic use of interactive teaching methods that intensify the learning process and enhance the educational and cognitive activities of students.

In the context of our research, interactive studying is seen as learning in interaction, which preserves the ultimate goal and main content of learning, but modifies forms from translational to interactive.

In order to form operational thinking, the ability to act effectively and quickly, make responsible decisions when performing professional duties in a limited time, it is advisable to use problem situations in the conditions of which the components are

introduced: a description of the scene of the incident, resources, possible aggravating circumstances.

Interactive trainings are possible both in specialized classrooms with the necessary equipment and software, and in conditions as close as possible to real ones. Simulation technologies allow you to build the ability to make tactical decisions in stressful situations, show leadership skills, and adjust interpersonal relationships. The acquisition of practical skills in tactical medicine takes place according to the scheme: the study of a general algorithm for fulfilling the skill; determination of the stages of the skill and their sequence; identification of the fundamentally important steps necessary to complete a skill; mastering by cadets of every action; determination of basic errors and work on them.

So, impressed study is necessary for cases of innovative forms and training methods in order to form and develop the personal skills of future officers, which are necessary to provide medical assistance to the wounded, as well as the possibilities of combining the above methods of teaching tactical medicine.

Key words: *interactive teaching methods, interactive training, simulations, future officers, tactical medicine, problematic situation.*

У статті проаналізовано суть сучасних методів викладання тактичної медицини у військових академіях. Висвітлено особливості інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх офіцерів. Проаналізовано окремі питання використання інтерактивних тренінгів та симуляцій як засобів підготовки курсантів військової академії до надання домедичної допомоги на полі бою.

Актуальною проблемою сьогодення є покращення підготовки фахівців немедичних спеціальностей до надання домедичної допомоги у бойових та небойових умовах. Одним із шляхів вирішення цього завдання є викладання навчальної дисципліни «Тактична медицина».

Питання застосування сучасних методів викладання тактичної медицини у військовій академії висвітлено недостатньо.

Викладання тактичної медицини для фахівців немедичних спеціальностей має базуватися на основі систематичного застосування інтерактивних методів навчання, які інтенсифікують процес навчання та активізують навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається.

У контексті нашого дослідження інтерактивне навчання розглядаємо як навчання у спілкуванні, яке зберігає кінцеву мету й основний зміст навчання, але видозмінює форми з транслюючих на діалогові.

З метою формування оперативного мислення, здатності ефективно та швидко діяти, приймати відповідальні рішення під час виконання професійних обов'язків при обмеженні часу, доцільно використовувати проблемні ситуації, в умови яких вводити складові: опис місця події, ресурси, можливі ускладнення ситуації тощо.

Інтерактивні тренінги можливі як у спеціалізованих аудиторіях з необхідним обладнанням та програмним забезпеченням, так й в умовах, наближених до реальних. Симуляційні технології дозволяють сформулювати вміння приймати тактичні рішення в стресовій ситуації, проявляти якості лідера, скоригувати міжособистісні відносини. Набуття практичних навичок з тактичної медицини відбувається за

схемою: вивчення загального алгоритму виконання навички; визначення етапів виконання навички; визначення послідовності етапів; виділення принципово важливих етапів, необхідних для виконання навички; засвоєння курсантами кожної дії кожного етапу; визначення базових помилок та робота над ними.

Отже, поглибленого вивчення потребують питання використання інноваційних форм і методів навчання з метою формування і розвитку якостей особистості майбутніх офіцерів, необхідних для надання домедичної допомоги пораненим, а також можливостей поєднання вищезазначених методів викладання тактичної медицини.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання, інтерактивний тренінг, симуляції, майбутні офіцери, тактична медицина, проблемна ситуація.*

В статье проанализирована суть современных методов преподавания тактической медицины в военных академиях. Освещены особенности интерактивных обучения в профессиональной подготовке будущих офицеров. Проанализированы отдельные вопросы применения интерактивных тренингов и симуляций как способов подготовки курсантов военной академии к оказанию домедицинской помощи на поле боя.

Актуальной проблемой на сегодняшний день является усовершенствование подготовки специалистов немедицинских специальностей к оказанию домедицинской помощи в боевых и небоевых условиях. Одним из способов её решения является преподавание учебной дисциплины «Тактическая медицина».

Вопросы применения современных методов преподавания тактической медицины в военной академии рассмотрены недостаточно.

Преподавание тактической медицины для специалистов немедицинских специальностей должно базироваться на основе систематического применения интерактивных методов обучения, которые интенсифицируют процесс обучения и активизируют учебно-познавательную деятельность обучающихся. В контексте нашего исследования интерактивное обучение рассматривается как обучение во взаимодействии, которое сохраняет конечную цель и основное содержание обучения, но видоизменяет формы с трансляционных на диалоговые.

С целью формирования оперативного мышления, способности эффективно и быстро действовать, принимать ответственные решения при выполнении профессиональных обязанностей в условиях ограниченного времени, целесообразно использовать проблемные ситуации, в условия которых введены составляющие: описание места происшествия, ресурсы, возможные отягчающие обстоятельства.

Интерактивные тренинги возможны как в специализированных аудиториях с необходимым оборудованием и программным обеспечением, так и в условиях, максимально приближенных к реальным. Симуляционные технологии позволяют сформировать умения принимать тактические решения в стрессовых ситуациях, проявлять лидерские качества, корректировать межличностные отношения. Приобретение практических навыков по тактической медицине происходит по схеме: изучение общего алгоритма выполнения навыка; определение этапов выполнения навыка и их последовательности; определение принципиально важных этапов, необходимых для выполнения навыка; усвоение курсантами каждо-

го действия; определение базовых ошибок и работа над ними.

Итак, углублённого изучения требуют вопросы использования инновационных форм и методов обучения с целью формирования и развития личностных качеств будущих офицеров, необходимых для оказания домедицинской помощи раненым, а также возможностей комбинирования вышеописанных методов преподавания тактической медицины.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, интерактивный тренинг, симуляции, будущие офицеры, тактическая медицина, проблемная ситуация.

Вступ

Надання домедичної допомоги пораненим, їх швидка евакуація, подальше лікування та реабілітація забезпечують не тільки збереження життя, але й швидке відновлення боєздатності у 80 % поранених в умовах сучасних збройних конфліктів. У світлі цього актуальною проблемою сьогодення є підготовка фахівців, у тому числі немедичних спеціальностей, які здатні до організації й надання такої допомоги пораненим на полі бою та постраждалим у надзвичайних ситуаціях. Важливо відзначити, що надання домедичної допомоги відрізняється динамічністю, непередбачуваністю, наявністю проблемних ситуацій, які потребують швидкого прийняття ефективних рішень. Це означає, що особи, які її надаватимуть, мають бути мобільними, готовими до швидкого та грамотного розв'язання проблемних ситуацій, здатними до систематичного самонавчання.

Тому необхідно приділяти значну увагу розвитку оперативного мислення фахівців, які вчаться надавати таку допомогу, формувати в них здатність орієнтуватися в обставинах, які постійно змінюються.

Слід зазначити, що при підготовці фахівців немедичних спеціальностей, зокрема курсантів військових академій, питанню формування зазначених якостей треба приділяти достатньої уваги, що в майбутньому сприяло би зменшенню труднощів у нестандартних,

проблемних ситуаціях або в екстремальних умовах. У світлі цього актуальною є проблема активізації підготовки таких фахівців щодо надання домедичної допомоги на полі бою. Одним із шляхів вирішення цього завдання є викладання навчальної дисципліни «Тактична медицина».

Методи дослідження

При вивченні психолого-педагогічних джерел з'ясовано, що питання створення умов та необхідність вивчення першої медичної допомоги в екстремальних ситуаціях вивчали В. Тарасюк, М. Матвійчук, Н. Корольова, І. Паламар, В. Поляруш, В. Подолян та ін. Проблемам матеріально-технічного забезпечення військ присвячено наукові дослідження Г. Пфоля, М. Кристофера, Р. Балю, Д. Ламберта, А. Гаджинського, А. Анікіна, Л. Міротіна та ін. Підготовці інструкторів з тактичної медицини приділяли увагу М. Бадюк, І. Середа, О. Микита та ін. Військово-медичну підготовку спеціалістів фармації в системі післядипломної освіти аналізували О. Пімінов, і Г. Подгайний. Особливості використання інтерактивних методів при вивченні військово-спеціальних дисциплін розглядали М. Кабачинський, Т. Бунеев, С. Сінкевич. Інтерактивні методи підготовки фахівців у вищих військових навчальних закладах досліджували І. Біжан, М. Нецадим, В. - Ягупов. Суперечності зовнішнього та внутрішнього впливу, що притаманні підготовці військових фахівців, причини їх виникнення та наслідки вивчали

В. Телелим і Ю. Приходько. Питання організації та проведення інтерактивних тренінгів у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів висвітлювала О. Заболотна.

Аналіз цих та інших психолого-педагогічних джерел, а також результати проведеного науково-педагогічного пошуку дали підстави стверджувати, що викладання тактичної медицини для фахівців немедичних спеціальностей має базуватися на основі систематичного застосування інтерактивних методів навчання, які, на нашу думку, ефективно впливають на інтенсифікацію процесу навчання та забезпечують активізацію навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається.

Однак в опрацьованій нами науково-методичній літературі не знайдено спеціальних досліджень, присвячених цим питанням, що засвідчує недостатню їх розробку та зумовлює актуальність обраної проблеми.

Метою публікації є висвітлення сучасних методів викладання тактичної медицини у військовій академії.

Результати та їх обговорення

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє трактувати метод навчання як спосіб упорядкованої діяльності суб'єктів навчання на шляху до поставлених цілей [1]. Відповідно, інтерактивний метод навчання — це спосіб колективної взаємодії учасників освітнього процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей тих, хто навчається [2].

Питання застосування інтерактивних методів навчання в освітньому процесі вивчають вітчизняні науковці, зокрема Т. Дуткевич, О. Єльнікова, І. Мельничук, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Сисоева та ін. Більшість дослідників розглядають інтерактивне навчання як спеціальну форму організації

пізнавальної діяльності, яка має на меті створення конкретних умов навчання, за яких здобувач освіти відчуває свою успішність й інтелектуальну спроможність [3].

І. Толок та Ю. Приходько вважають, що запровадження інноваційних педагогічних технологій уможливить системний і комплексний підхід до організації освітнього процесу, що підвищить його ефективність, поліпшить управління, планування та прогнозування результатів навчання. Дослідники наголошують, що саме це й забезпечить адаптацію освітнього процесу до психологічних, фізіологічних та індивідуальних особливостей курсантів; сприятиме ефективному використанню сучасних досягнень педагогіки, психології, дидактики, кібернетики, інформатики, теорії систем. У свою чергу вищеперераховане обумовить гуманізацію освіти, особистісноорієнтовану спрямованість навчання; досягнення мети навчання кожним курсантом [4, с. 189].

Ми погоджуємося з думками науковців й у контексті нашого дослідження будемо розуміти інтерактивне навчання як навчання у спілкуванні, яке зберігає кінцеву мету й основний зміст навчання, але видозмінює його форми з транслуючих на діалогові.

Як встановлено під час проведення дослідження, якість професійної підготовки знаходиться у прямій залежності від форм і методів навчання, які обирає викладач для реалізації педагогічних цілей. Ці форми та методи мають бути професійно-орієнтованими, тобто: забезпечувати вміння майбутнього спеціаліста співвідносити набуті знання з кінцевою метою навчання; ознайомлювати суб'єкта навчання з його індивідуальними, особистісними та суб'єктно-діяльними характеристиками порівняно з вищими рівнями професіоналізму; допомагати майбут-

ньому фахівцеві розробити власний план сходження на вершину професійної діяльності, прогнозувати свій розвиток з урахуванням власних індивідуальних якостей, визначити головну мету й цілі кожного етапу, методи та технології досягнення професійних вершин.

Для вибору конкретних методів навчання курсантів тактичній медицині ми користувалися класифікацією Н. Кочубей, яка поділяє інтерактивні методи навчання на неситуативні (діалог, опитування, взаємоопитування, портфоліо) та ситуативні (неігрові й ігрові). Неігрові методи включають аналіз ситуацій, аукціон ідей, диспути, дебати, форуми, дискусії, «мозковий штурм». Серед ігрових ситуативних інтерактивних методів дослідниця виділяє: імітаційні (рольові та ділові ігри) та неімітаційні (моделюючі, проектні ігри, тренінги, обмін знаннями).

Завдяки подібним методам відбувається переорієнтація від когнітивного до діяльнісного підходу, об'єкт навчання перетворюється на його суб'єкт, формується позитивна взаємодія між учасниками навчального процесу, що ефективно впливає на якість навчання.

Вищенаведені позиції науковців враховані нами при викладанні тактичної медицини майбутнім офіцерам з метою формування в них готовності до надання домедичної допомоги на полі бою.

Отже, оскільки організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання питань на основі аналізу обставин та ситуацій, то при викладанні тактичної медицини такі ситуації мають бути заздалегідь сплановані та розроблені викладачем.

При розробці умов проблемних

ситуацій важливо враховувати, що майбутні офіцери мають бути здатними до нестандартного мислення при прийнятті рішень, готовими до негайного реагування на раптові зміни обстановки, мають демонструвати вміння керувати підлеглими в стандартних та в нестандартних умовах професійної діяльності.

З урахуванням вищезазначеного доцільно більш активно використовувати проблемні ситуації з метою формування оперативного мислення, здатності ефективно та швидко діяти, приймати відповідальні рішення під час виконання професійних обов'язків при обмеженні часу.

Для досягнення результату в умові проблемної ситуації необхідно вводити наступні складові: опис місця події (сектори обстрілу та укриття, раніше мали назви: червона, жовта, зелена зони); ресурси (наявність АМЗІ, можливість сторонньої допомоги, час для надання взаємодопомоги); можливі різноманітні ускладнення ситуації (неповна комплектація АМЗІ, втрата турнікету, відсутність захисних засобів, рельєф місцевості, відсутність зв'язку з командуванням, тактичні умови на полі бою тощо).

Слід зазначити, що використання наочності при моделюванні певної проблемної ситуації створює той мікроклімат, який не тільки на вербальному, а й на зоровому рівні сприяє закріпленню здобутих навичок при розігруванні поведінкових і комунікативних моделей (наприклад, використання звукових імітацій бою, паніка, використання фантомів, імітацій поранень тощо). Це допомагає наблизити навчальну ситуацію до реальності, сприяє зосередженню уваги на діяльності, що відбувається, виховує почуття відповідальності як за свої вчинки, так і за вчинки партнерів по грі та дає змогу адекватно оцінити процес та результати

спільної діяльності.

Ефективною формою організації навчання, при якій відбувається постійна взаємодія його суб'єктів, і яка сприяє формуванню необхідних знань, практичних навичок і професійно-важливих якостей є інтерактивний тренінг, який проводиться у спеціалізованій аудиторії з необхідним обладнанням та програмним забезпеченням або в умовах, наближених до реальних. До особливостей інтерактивного тренінгу слід віднести такі: зміна ролі викладача з транслятора знань на тренера, який має визначити мету, завдання тренінгу, розробити програму, підібрати методи та необхідне матеріально-технічне забезпечення; спланувати діяльність суб'єктів навчання. При цьому взаємодія учасників відбувається на основі взаємоповаги; до проведення тренінгу доцільно залучати фахівців з інших структур професійної галузі; оптимальним є поєднання фронтальних та групових методів («Бажано. Обов'язково. Не можна» (для визначення правил роботи), «Зіткнення з реальними ситуаціями», «Робота в парах», «Робота в малих групах» (для проведення інтерактивного тренінгу), «Керований перегляд відеоматеріалу» (для оцінки діяльності з метою рефлексії), «Деб-рифінг» (для підведення підсумків).

При викладанні тактичної медицини доцільно використовувати симуляційні технології, що дозволяє змоделювати різноманітні сценарії за участю стажерів, які розміщуються в реалістичних ситуаціях. Цінність цих симуляцій в тому, що: по-перше, забезпечується миттєвий зворотній зв'язок на прийняті рішення та виконані дії, що значно покращує набуття необхідних навичок (накладання турнікету, оклюзивної пов'язки, введення назофарингіального повітроводу тощо); по-друге, відпрацьовується злагодженість роботи в команді (евакуація пораненого з

поля бою); по-третє, оцінюється готовність до надання домедичної допомоги; по-четверте, виключається страх і психотравмуюча компонента від негативного результату; по-п'яте, необмежена кількість повторів для відпрацювань навичок.

Отже, симуляції дозволяють сформулювати вміння приймати тактичні рішення в стресовій ситуації, проявляти якості лідера, скоригувати міжособистісні відносини. Слід зазначити, що набуття практичних навичок з тактичної медицини відбувається за схемою: вивчення загального алгоритму виконання навички; визначення етапів виконання навички; визначення послідовності етапів; виділення принципово важливих етапів, необхідних для виконання навички; засвоєння курсантами кожної дії кожного етапу; визначення базових помилок та робота над ними.

Висновки

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що серед великої кількості сучасних педагогічних методів, для викладання тактичної медицини у військових навчальних закладах ефективними є: метод проблемних ситуацій, інтерактивний тренінг, метод симуляцій. Подальшого вивчення потребують питання використання інноваційних форм і методів навчання з метою формування і розвитку якостей особистості майбутніх офіцерів, необхідних для надання домедичної допомоги пораненим, а також вивчення можливостей поєднання вищезазначених методів викладання тактичної медицини.

Література

1. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія/ під загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К.: Ленвіт, 2015, 444 с. (in Ukrainian)
2. Коваль Т. І. 2011, «Інтерактивні технології

- навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах», Електронне наукове фахове видання Інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; № 06, Том 26, 291 с. (in Ukrainian)
3. Сисоєва С. О., 2011 Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С. О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — К.: ВД «ЕКМО», 2011. — 324 с. (in Ukrainian)
4. Толлок І.В., 2012 «Якість військової освіти як система і технологія», Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України, № 26, С. 185-194. (in Ukrainian)
3. navchalnykh zakladakh», Elektronne naukove fakhove vydannia Int inform. tekhnolohii i zasobiv navchannia APN Ukrainy, Un-t menedzhmentu osvity APN Ukrainy; № 06, Tom 26, 291 p. (in Ukrainian)
3. Sysoieva S. O., 2011 Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh: navchalno-metodychnyi posibnyk / Sysoieva S. O.; NAPN Ukrainy, In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. — K.: VD «EKMO», 2011, 324 p. (in Ukrainian)
4. Tolok I.V., 2012 «Iakist viiskovoi osvity yak systema i tekhnolohiia», Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, № 26, P. 185-194. (in Ukrainian)
- References**
1. Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh: kolektyvna monohrafiia/ pid zahaln. red. S. Yu. Nikolaievoi. — K.: Lenvit, 2015, 444 p. (in Ukrainian)
2. Koval T. I. 2011, «Interaktyvni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov u vyshchykh

*Впервые поступила в редакцию 03.09.2019 г.
Рекомендована к печати на заседании
редакционной коллегии после рецензирования*